

- 2013 • Γαλανός Κάρολος, «Οικονομική κρίση ή ευκαιρία βαθιάς περισυλλογής;», άρθρο με θέμα την αρχιτεκτονική του γοήτρου για την κάθε εποχή, περιοδικό αρχιτέκτονες, τεύχος 00, περίοδος Γ΄, Μάρτιος 2013, περιοδική έκδοση ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Αθήνα, Ελλάδα.

6

Οικονομική κρίση ή ευκαιρία βαθιάς περισυλλογής;

γράφει ο **Κάρολος Γαλανός**

Μια Υποθετική Αλήθεια...

Έστω ότι μέσα από τους προβληματισμούς και τις αναζητήσεις των δεκαετιών '60 και '70, η τάση στα αρχιτεκτονικά πράγματα οδήγησε τους αρχιτέκτονες των επόμενων δεκαετιών μέχρι και σήμερα, στην υλοποίηση αρχιτεκτονικών συνθέσεων που σχετίζονται με την κριτική αναζήτηση στις ανθρωπιστικές επιστήμες.¹ Εστιάζοντας λοιπόν στο κοινωνικό-οικονομικό φόντο της Αθήνας εκείνης της περιόδου, και συγκρίνοντας τα πράγματα τότε και σήμερα, ο σκοπός αυτού του άρθρου πηγάζει από το ενδιαφέρον για τα εμβληματικά κτήρια, που δημιουργήθηκαν εκείνη την περίοδο με σκοπό να δομήσουν το γότρου της πόλης-Αθήνα.

Πιο συγκεκριμένα...

Μέσα στο τοπίο ασυνέχειας της «Νέας» Αθήνας, το τοπίο της «Μοντέρνας» δομήθηκε σε μια περίοδο όπου παρατηρείται μεγέθυνση και διαρθρωτικές μεταβολές στην ελληνική οικονομία. Με την εμφάνιση νέων εμβληματικών κτηρίων-landmarks, που κατασκευάστηκαν με ιδιωτικά κεφάλαια ή με δημόσια, αποτέλεσα χορηγιών σε δημόσια γη ή επακόλουθο ιδιωτικών πρωτοβουλιών, παρατηρείται η ανακατάταξη της φυσιογνωμίας της πόλης²

καθώς και η απόπειρα μετατροπής της σε πρωτεύουσα της μοντέρνας Ελλάδας.

Μοντερνοποίηση άνευ όρων ή τάσεις της κάθε εποχής...

Μέσα στη φαντασική ατμόσφαιρα της φονκτιοναλιστικής μητρόπολης του μοντερνισμού, το Παρίσι στην ταινία *Play time*, του Jacques Tati (1967), αναπαρίσταται ως μια πόλη με απόλυτη συνοχή, ρυθμιζόμενη στις ανάγκες της μοντέρνας ζωής των ανθρώπων που την κατοικούν. Μέσα σε ένα αστικό τοπίο που χαρακτηρίζεται από τη μορφολογική ομοιογένεια των κτηρίων που το αποτελούν, η έκπληξη για τον θεατή έρχεται όταν για λίγα δευτερόλεπτα, αντικατοπτρίζεται ο πύργος του Eiffel στη γυάλινη πρόσοψη ενός κτηρίου. Είναι η μια από τις δύο μοναδικές στιγμές στην ταινία, όπου δίνεται η δυνατότητα στον θεατή να αντιληφθεί-αισθανθεί την πόλη του Παρισιού όπως τη γνωρίζει σήμερα, με τα τοπία του, landmarks, και τα «κτήρια γοήτρου»³ του. Αντίθετα με τη μοντέρνα εκδοχή της πόλης του Παρισιού, στη ταινία του J. Tati, όταν κάποιος περιπλανιέται στο κέντρο της Ελληνικής πρωτεύουσας, αντιλαμβάνεται ότι η μοντερνοποίηση –δυτικοποίηση,⁴ στη περίπτωση της Αθήνας, ήρθε από σημειακές

Η εμβληματική πρόσοψη του κτηρίου Φιξ από τους αρχ. Τ.Χ. Ζενέτος, Μ. Αποστολίδης 1957-59, συμβάλλει στην εικόνα της τότε μοντέρνας Αθήνας
πηγή: Από το αρχείο του καταλόγου Landscapes of modernisation

Το κτήριο Φιξ ως ιστορικό κτήριο στο κέντρο της πόλης ή μια απόπειρα αναπαράστασης του γοήτρου της σύγχρονης πρωτεύουσας;
πηγή: Από το υλικό του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για το Φιξ, 2003, ΕΜΣΤ

επεμβάσεις στον υφιστάμενο αστικό ιστό του 1833.⁵ Οι δεκαετίες του '60 και του '70 ήταν εποχές, κατά τις οποίες δόθηκαν δυνατότητες, χρήματα, αλλά και ευκαιρίες στους αρχιτέκτονες να δομήσουν το νέο τοπίο της μοντέρνας Αθήνας. Έτσι μέσα από τη μυθοποίηση τους αλλά πολλές φορές και την απομυθοποίηση τους, τα κτήρια «αρχιτεκτονικού» γοήτρου εκείνης της περιόδου, σήμερα συνεχίζουν να υπάρχουν και να είναι αναγνωρίσιμα αν όχι σε όλους, σε κάποιο κομμάτι του πληθυσμού της, σίγουρα!

Είναι κοινώς αποδεκτό από όλους ότι η οικονομική κατάσταση της κάθε εποχής παίζει σημαντικό ρόλο για τη δημιουργία των εμβλημάτων της. Εξίσου όμως σημαντικό είναι και η πνευματική καλλιέργεια, η εκπαίδευση αλλά και η διανοητική-κατανοητική ικανότητα της κοινωνίας της. Και ενώ η διαρκής αναζήτηση ενός οικείου⁶ χώρου, μέσα από τη συνέχεια ή και τη, μεταφορική, ρήξη του αστικού ιστού, γίνεται στο πλαίσιο μιας καλύτερης οργάνωσης της σύγχρονης πόλης, η αστική εξέλιξη εξακολουθεί σε ένα τοπίο ασυνέχειας. Κάτι που φανερά προβληματίζει για την κοινότητα των νέων αρχιτεκτόνων αναφορικά με την έννοια που η κάθε εποχή δίνει στη λέξη «γότρο».

Και η έννοια του γοήτρου...;

Η έννοια που θα μπορούσε να δώσει κανείς, αντικειμενικά, στη λέξη «γότρο» αναφορικά με τα κτήρια που αυτή περιγράφει, ταυτίζεται με την πολιτική ή την οικονομική εξουσία της εκάστοτε κοινωνίας την οποία δομούν. Πολλές φορές τα «κτήρια γοήτρου» έχουν να κάνουν με το ιδεολογικό πνεύμα του σκοπού και της λειτουργίας για την οποία προορίζονται, ενώ ταυτόχρονα ο εννοιολογικός τους χαρακτήρας ταυτίζεται με την κοινωνική και την οικονομική καταξίωση του ιδιοκτήτη τους. Στον χώρο της αρχιτεκτονικής σκέψης, τέτοια κτίσματα εκτός από όλους τους παραπάνω τομείς, συνδέονται άρρηκτα και με τον χαρακτήρα της πόλης της κάθε εποχής. Είναι κτήρια σταθμός για τα αρχιτεκτονικά πράγματα και την ιστορία της πόλης.

Το γότρο της σύγχρονης εποχής...

Στη δεκαετία του '70 όπου δεν εισέρχονταν παραγγελίες-δουλειές, στα γραφεία των νέων τότε αρχιτεκτόνων, μπορεί να αναζητήσει κανείς πληθώρα ουτοπικών αρχιτεκτονικών συνθέσεων που οραματίζονταν την πόλη του μέλλοντος. Στη συνέχεια όταν η ανοικοδόμηση έφτασε

στο απόγειο της, εμπνευσμένη από την εννοιολογική δουλειά των προηγούμενων δεκαετιών,⁷ χτίστηκε η πόλη στην οποία ζούμε σήμερα.⁸ Μόνο που, εργολάβοι, ιδιωτικοί φορείς ή ακόμη και ιδρύματα προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος τους, ενεργούν-ενεργούσαν για την υλοποίηση των σημερινών εμβλημάτων της κοινωνίας μας, αποποιώντας, ή ακόμα και καταργώντας μερικές φορές, θεσμούς και διαδικασίες.

Και τώρα...;

Τώρα λοιπόν, που διακρίνεται μια στασιμότητα σε σχέση με την υλοποίηση νέων κτηρίων και που οι σημερινοί νέοι αρχιτέκτονες βρίσκονται στη θέση των τότε, παρουσιάζεται μια καλή ευκαιρία ανασυγκρότησης και βαθιάς περισυλλογής. Γι' αυτό λοιπόν και θα έπρεπε σήμερα που διανύεται περίοδος κρίσης, και που το μόνο πράγμα που μπορεί κανείς να διαθέσει δωρεάν είναι ο χρόνος του, να κάτσει και να σκεφτεί ποια είναι η πόλη του μέλλοντος στην οποία θα ήθελε να ζήσει. Ανα-προσδιορίζοντας την έννοια του γοήτρου για την εποχή στην οποία ζούμε, ας δοθεί η απαραίτητη προσοχή ώστε η πόλη να μην οδηγηθεί σε κάποιο είδος «κοσμοπολιτισμού χωρίς ρίζες», όπως το τοπίο της πόλης του J. Tatí, που σας περιέγραφα στην αρχή αυτού του άρθρου.

Σημειώσεις

1. Γιώργος Σημαιοφορίδης, Γιάννης Αίσωπος, *Landscapes of Modernisation, Metropolis Press*, Αθήνα 1999.
2. Αναφορά στο πρώτο ρυθμιστικό πολεοδομικό σχεδιασμό της Αθήνας σε επίπεδο λεκανοπεδίου (Προκόπης Βασιλειάδης, 1965).
3. Ελένη Φεσσά-Εμμανουήλ, *Δοκίμια για τη νέα ελληνική αρχιτεκτονική*, Αθήνα 2001.
4. Δημήτρης Φιλίππιδης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1984.
5. Αναφορά στην εκπόνηση μελέτης από τους Κλεάνθη και Schaubert, 1833, για το σχέδιο της Αθήνας.
6. Κατάλογος *Τοπία του οικείου* της Τριενάλε του Μιλάνου το 1996 (επιμ. Γιώργος Σημαιοφορίδης, Γιάννης Αίσωπος), Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 1996.
7. «Άνθρωπος και τεχνητό περιβάλλον» (επιμ. Πάνος Κουλέρμος), *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 5/1971.
8. Walter Siebel, Jerome Binde, Παύλος Λέφας, *Αύριο οι πόλεις*, εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα 2003.